

Drago Kunej

Glasbenonarodopisni inštitut, ZRC SAZU, Ljubljana

UDK 398.8(497.4):39–051(=161.1)“1913”

»Vtisi iz nove dežele maloznanega jezika«

Zbiranje, snemanje in raziskovanje slovenskih ljudskih pesmi ruske folkloristke

J. E. Linjove

V prispevku je predstavljeno zbiranje in zvočno dokumentiranje ruske folkloristke J. E. Linjove, ki je v letu 1913 nekaj časa prebivala v Sloveniji in je na Gorenjskem in v Beli krajini naredila večje število zapisov slovenskih ljudskih pesmi. Njeno uspešno delo s fonografom so poznali številni raziskovalci ljudske glasbe tistega časa, danes pa je že skoraj pozabljeno.

The paper presents the collecting and sound documentation carried out by the Russian folklorist J. E. Linova, who in 1913 spent some time in Slovenia, recording in Gorenjska and Bela krajina considerable of Slovene folk songs. Her successful work with a phonograph was familiar to many contemporary researchers into the folk music of the time, but is now almost forgotten.

Uvod

Slovenci smo že zelo zgodaj dobili zvočne posnetke svoje ljudske glasbe, pa tudi sicer imajo posnetki naše ljudske glasbe vidno mesto v evropskem prostoru. Prvi so jo zvočno dokumentirali tuji raziskovalci in zbiratelji, med njimi tudi zelo priznana in pomembna raziskovalka ljudske glasbe tistega časa Jevgenija E. Linjova. Bila je med pionirji fonografiranja v etnomuzikologiji in se je zelo zavzemala za razširitev uporabe fonografa pri terenskem zapisovanju ljudske glasbe. Slovensko ljudsko glasbo so fonografirali tudi sodelavci prvih evropskih zvočnih arhivov, Phonogrammarchiva na Dunaju in Phonogramm-Archiva v Berlinu. Zato se ni čuditi, da so izvorniki prvih zvočnih zapisov slovenske ljudske glasbe danes shranjeni v starih in priznanih zvočnih arhivih in drugih cenjenih raziskovalnih ustanovah, kot sta že omenjena zvočna arhiva na Dunaju in v Berlinu, poleg tega pa tudi v zvočnem arhivu Inštituta ruske literature Puškinski dom Ruske akademije znanosti v Sankt Peterburgu in v Etnografskem muzeju v Budimpešti. (Več o tem glej Kunej 2008.)

Posebej zanimivo je zbirateljsko delo ruske folkloristke Jevgenije E. Linjove, ki je v letu 1913 skupaj z možem nekaj časa prebivala v Sloveniji (»na Kranjskem«) in je po nekaterih podatkih na Gorenjskem in v Beli krajini naredila prek sto posnetkov slovenskih ljudskih pesmi. Poleg tega je bila zelo zaslužna za populariziranje zvočnega snemanja pri zbiranju, zapisovanju in raziskovanju ljudskih pesmi v Evropi pa tudi na Slovenskem. Z uporabo fonografa pri svojem terenskem delu in z navdušenostjo nad njim je neposredno vplivala na Odbor za nabiranje slovenskih narodnih pesmi, da se je odločil za nakup fonografa, s katerim je kasneje Juro Adlešič kot prvi Slovenec posnel naše ljudske pesmi na terenu. Znanstvene objave Linjove in njeno uspešno delo s fonografom so poznali številni raziskovalci ljudske glasbe tistega časa, med drugim tudi Slovenca Karel Štrekelj in Matija Murko, ki sta bila v tem obdobju ključna raziskovalca in zbiratelja slovenskih ljudskih pesmi ter najbolj zaslužna za začetek zvočnih snemanj pri nas.

Ker je danes o zbirateljskem in raziskovalnem delu J. E. Linjove na Kranjskem pri nas malo znanega, bo v nadaljevanju prispevka na kratko predstavljeno.

Terensko zvočno dokumentiranje J. E. Linjove

Ruska pevka in folkloristka Jevgenija Eduardovna Linjova (1854–1919) je študirala petje na moskovskem, peterburškem in dunajskem konservatoriju in debitirala na Dunaju leta 1873. Kot pevka (kontraalt) je nato nastopala v opernih hišah na Dunaju, v Budimpešti, Parizu, Londonu in Moskvi. V svojem raziskovalnem in zbirateljskem delu je veliko uporabljala fonograf in z njegovo pomočjo prišla do pomembnih ugotovitev pri proučevanju ruskega večglasnega petja. Nekateri jo imajo za največjo rusko folkloristko v obdobju ob koncu 19. in začetku 20. stol. (Andreis 1963: 109).

Čeprav začetki zanimanja Linjove za ljudsko glasbo segajo verjetno že v obdobje pred emigracijo v Ameriko, so povezani predvsem z delovanjem njenega pevskega zbora v ZDA, kjer je začela tudi poskusno uporabljati fonograf (Bailey in Lobanov 1999: 8). Leta 1896 je Linjova prišla skupaj z možem nazaj v Moskvo in na pobudo skladatelja Blaramberga sta bila Jevgenija in Aleksander Linjov objavljena v Etnografski oddelku Društva ljubiteljev prirodoslovja, antropologije in etnografije; Linjova kot glasbenica, njen mož pa kot inženir, ki se je spoznal tudi na najnovejše naprave za zapisovanje zvoka. Ena najpomembnejših nalog Etnografskega oddelka je bila namreč zapisovanje ljudskih melodij, zato je bilo kmalu postavljeno vprašanje o natančnem posnetku ruskega večglasnega petja (Kann - Novikova 1952: 47).

Linjova se je odpravila na prva terenska snemanja poleti 1897, ko je odšla zapisovat ljudske pesmi v centralno Rusijo. Kljub začetnim dvomom so bili rezultati zvočnega dokumentiranja zelo dobri, o čemer so poročali številni časopisi. Tudi kasnejša predavanja Linjove o njenih raziskavah na terenu, ponazorjena s predvajanjem terenskih zvočnih posnetkov, so naletela na širok odziv v ruskem tisku. Tako npr. časopis *Rusija* leta 1899 piše o teh predstavitvah: »Rezultati poskusa gospe Linjove so čudoviti.« (Kann - Novikova 1952: 77.)

Prva potovanja Linjove so spodbudila tudi nadaljnje delo pri raziskovanju ljudske glasbe. Linjova je v svojem raziskovanju prekržarila centralno Rusijo in novgorodsko gubernijo (1897–1901), Ukrajino (1903) in Kavkaz (1910), leta 1913 pa je snemala tudi v deželah Avstro-Ogrske (Myers 2006). Posnela naj bi 540 pesmi iz Rusije, 120 iz Ukrajine in 120 iz Slovenije in Hrvaške (Andreis 1963: 109; Prohorov 1954: 144).

Snemanja J. E. Linjove na Slovenskem

Zbirateljska popotovanja Linjove po Sloveniji in zvočna snemanja ljudskih pesmi so precej dobro dokumentirana, saj se je ohranil nepopoln rokopisni osnutek referata *Potovanje na Kranjsko poleti 1913*, ki ga je Linjova predstavila 29. novembra 1913 v Etnografskem odseku Ruskega geografskega društva v Sankt Peterburgu, nato pa še 28. januarja 1914 na zasedanju glasbeno-

J. E. Linjova okoli leta 1870 (Kann - Novikova 1952: 27)

etnografske komisije Etnografskega odseka Društva ljubiteljev naravoslovja, antropologije in etnografije pri Moskovski univerzi (Karska 1958: 308). Karska navaja, da je Linjova na 40 straneh formata majhnega notesa poljudno in slikovito, z njej lastnim literarnim okusom, orisala Kranjsko takšno, kot se ji je pokazala poleti 1913. Članek Linjove je živ etnografsko-literarni oris, dragocen predvsem zato, ker je v njem osvetljeno njeno zbirateljsko delo na Kranjskem. V njem je podano tudi precej podatkov o takratnem kulturnem življenju na Kranjskem, na slikovit način pa so predstavljene tudi naravne lepote dežele in vsakdanjik življenja Slovencev (Karska 1958: 312). Tako je ruska strokovna javnost lahko že zelo kmalu izvedela o potovanjih in snemanjih Linjove na Kranjskem. O tem piše tudi Linjova sama:

Nepolni trije meseci, ki sem jih tam preživela, so bili prekratki za posebno raziskavo nove dežele maloznanega jezika. Toda določeni vtisi, ki sem jih doživela, in nekatere strani življenja so tako zanimive, da smatram za svojo moralno dolžnost, da jih posredujem in povem o tem, kar sem videla in izvedela. (Potovanje poleti 1913, arhiv Linjove, mapa neurejenega gradiva, navedeno po: Kann - Novikova 1952: 138.)

Vendar se Linjova na Kranjsko ni odpravila z zbirateljskimi nameni. To jasno pove na začetku svojega referata: »To poletje me je usoda slučajno zanesla v domovino Slovencev, v prelepo Kranjsko na jugozahodu Avstrije« (Linjova 1958: 313). Zdravniki so njenemu možu svetovali, naj preživi sezono v zdraviliškem kraju Bled na Gorenjskem. Toda nepopustljiva strast do zbiranja in proučevanja ljudske pesmi, ki je postala srž celotnega življenja Linjove, je tudi to povsem družinsko zadevo spremenila v znanstveno potovanje. O tem Linjova piše:

Pravzaprav ob prihodu na Bled nisem imela namena snemati pesmi, čeprav sem za vsak primer vzela s sabo fonograf. Ko sem potovala čez Lvov, sem spraševala o kranjskih pesmih nekega etnografa, poznavalca pesmi Malorusije,¹ je on zmajal z glavo in rekel: 'Težko, da boste tam našli karkoli zanimivega. Slovenci ne slovijo po svojih pesmih.' V začetku mojega bivanja na Bledu nisem razmišljala o snemanju; vznemirjala me je bolezen moža, ki je bila vzrok našega potovanja na Bled. (Linjova 1958: 316.)

Ko se je moževo zdravstveno stanje nekoliko ustalilo in je bilo sklenjeno, da ostaneta na Kranjskem dva do tri mesece, se je Linjova začela zanimati tudi za slovensko ljudsko glasbo. Spominja se, da se ji najprej ni »posrečilo slišati nikakršnih znakov pesmi, čeprav sva se naselila na vasi; vsi so molče delali.« (Linjova 1958: 316.) Zato se je sklenila pogovoriti z gospo Terezino Jenko. Prijatelji v Rusiji so Linjovi svetovali, naj se ob prihodu na Bled obrne na Terezino Mihajlovno Jenko, vdovo znanega rusofila Ljudevita Jenka, ki je ustanovil Ruski krožek v Ljubljani in pri krožku tečaj ruskega jezika. To je res storila in v Jenkovi vili na Bledu srečala tudi njeno hčerko, Ano Ljudevito vno, ki je študirala na višji šoli v Rusiji, opravila doktorat iz kemije v Pragi in se poročila s profesorjem praške univerze. Tako mati kot hči sta veliko pripomogli, da se je Linjova seznanila z vaškimi pevci in posnela njihovo petje s fonografom.

¹ Karska v opombi navaja, da ima Linjova verjetno v mislih ukrajinskega zbiratelja Vladimirja Gnatjuka, največjega poznavalca slovanske folklorne in etnografije tistega časa. Njegova izjava, da Slovenci ne slovijo po pesmih in petju, je več kot neutemeljena, saj je znano nemalo objav slovenskih ljudskih pesmi (Karska 1958: 320).

Terezina Jenko je z velikim razumevanjem sprejela misel o snemanju pesmi, vendar jo je opozorila na nezaupljiv odnos avstrijske oblasti do prevelike »radovednosti« Rusov. Po njenih besedah se je treba lotiti stvari zelo premišljeno. V Avstro-Ogrski, kjer so preganjali vsakršna organizirana in aktivna izkazovanja nacionalnega življenja podjarmljenih narodov, so policija in vladni uradniki gojili posebno nezaupanje do Rusov. V slehernem od njih so videli propagandista panslavizma, ki so ga vladni krogi obravnavali kot prizadevanje za politično združitev vseh Slovanov v okviru Ruskega cesarstva (Karska 1958: 309).

Prvo snemanje je Linjova izvedla na Bledu. Ravnala se je namreč po nasvetu gospe Jenko: »Pomaga vam lahko samo duhovnik. Pri nas je mlad kaplan, ki je zelo blizu ljudem in je med njimi tudi zelo priljubljen. Treba pa je, da bi tudi stari župnik pozitivno sprejel vašo zamisel in vam pomagal. Oba bi bilo dobro obiskati.« (Linjova 1958: 316.) In tako je tudi storila. S Terezino Jenko je obiskala oba duhovnika in od obeh dobila dovoljenje za snemanje. Še posebej je bil v pomoč mladi kaplan Fran Zabret,² ki se je Linjovi zelo prikupil.

Svoje prvo snemanje na Bledu, moško petje železniških delavcev, je Linjova opisala precej podrobno:

Delavci z železnice, kakih osem ljudi, prebivalci okoliških vasi, ki jih je povabil mladi kaplan, so prišli na določen večer, pozno, okoli devete ure zvečer, potem ko so končali svoje delo. Bili so utrujeni in predvsem so se morali okrepčati s kozarcem vina. Prisotna sta bila tudi oba duhovnika. Mladi kaplan je bil še posebej aktiven, včasih je celo pel z njimi. Zdelo se mi je, da so pesmi, ki smo jih posneli, po svoji zgradbi pod močnim vplivom cerkvenega petja. Zlasti v nizkih glasovih, ki v vseh pesmih ponavljajo iste poteze, kadence, subdominante in dominante. Toda zgornji glasovi so dajali včasih zanimive 'podtone'. Pevci so bili energični ljudje, z močnim dihom in peli so tako glasno, da je bilo treba fonograf odstaviti kaka dva lakta³ in pol od njih. Fonograf so sprejeli popolnoma preprosto in samo to jih je skrbelo, da bi dobro zapeli. (Linjova 1958: 317.)

Govorica o tem, da so prišli Rusi, ki snemajo kranjske pesmi, se je hitro razširila in številni ljudje so hoteli Linjovi pomagati s svojim petjem. Središče njenega zbirateljskega dela je tako postal Bled z okolico, kjer je predvsem s pomočjo duhovnika F. Zabreta posnela največ pesmi.

O svojem drugem snemanju in potovanju na Brezje je Linjova precej redkobesedna. Poroča le: »Potem smo odpotovali na Brezje, kraj, kamor se stekajo romarji v Marijino cerkev. Tam sem posnela duhovne pesmi.« (Linjova 1958: 317.) Karska pa dodaja, da je bilo eno od potovanj Linjove tudi »v samostansko vas Brezje ali, kot pravi sama zbirateljica, 'Slovenski Lurd', kjer je zapisala deset duhovnih pesmi v izvedbi dekliškega zbora« (Karska 1958: 309). Veliko bolj pa se Linjova razpiše o svojem naslednjem snemanju sester Ulčar, pd. Rogačevih:

Čez nekaj dni sem snemala na Bledu tri sestre z Rečice: prva Katarina Ulčar, najstarejša, stara kakih 60 let, neporočena, druga Marija Potočnik, z dekliškim priimkom Ulčar, živi na Rečici, stara 50 let, in tretja Jera Rupert, rojena Ulčar, stara 45 let, poročena v vasi Bohinjska Bela. Starejša je še posebej muzikalna.

2 Karska (1958: 320) v opombi navaja naslednje podatke: Fran Zabret, duhovnik, roj. 1885, 1913 kaplan na Bledu, leta 1933 je po smrti starejšega župnika Ivana Oblaka nasledil župnijo.

3 V ruskem izvirniku je naveden »aršin«, ki znaša približno 0,71 metra.

O njej je govorila njena mama: 'No, ta bo pela do groba'. Zelo je ponosna na muzikalnost svoje družine. Pesmi se je naučila od svoje matere, odlične pevke. Sestre, ki jih je življenje ločilo, že trideset let ne pojejo več skupaj, toda pomnijo vse pesmi. Posnela sem njihove pesmi dvakrat. Hotele so peti skupaj in se tako bolje spomniti pesmi. Vprašala sem Katro, ali pozna note, ker je pela v cerkvi. Odgovorila je: 'Ne, druge poznajo, jaz pa ne; ampak to mi tudi ni potrebno. Šele zdaj so se ljudje naučili not in mislijo, da so pevci. Peti iz duše, od znotraj', je pokazala, 'pa ne znajo.' Katra je pametna, samozavestna, mirna in zna opazovati. Živi sama v očetovi hiši. K njej pogosto prihaja brat, ki je njena nesreča: pije in jo muči. Drugi, dober brat, je v Ameriki; tam se je poročil in postal bogat. (Linjova 1958: 317.)

Poskus snemanja skupine uslužbencev pri Rikljevih kopelih je bil neuspešen, zato Linjova njihovega petja verjetno sploh ni posnela. O tem Linjova piše: »Poskušala je peti skupina uslužbencev pri Rikljevih kopelih. Po rodu so bili prav tako z Rečice in sorodniki treh sester. Toda petje jim ni šlo, tudi sami so bili nezadovoljni.« (Linjova 1958: 317.) Zato pa so ti uslužbenci k Linjovi pripeljali družino Sernec, ki je slovela po dobrem petju. Bili so iz bližnje vasi Poljšica, približno tri kilometre od Rečice. Linjova jih je posnela kar v svoji sobi na Bledu: »Nekoč zvečer so prišli in posnela sem njihove pesmi v naši majhni sobi. Bili so štirje: dva brata, stara 60 in 48 let, sestra 76 let in mlada nečakinja. Njihove izvedbe pesmi so bile zelo izvirne. Peli so pesmi, ki so jih znali tudi drugi. Nečakinja je imela čudovit kontraalt, starka je pela drugi glas, en brat bas ('basec'), mlajši brat pa visoki tenor.« (Linjova 1958: 318.)

Verjetno je Linjovi petje družine Sernec zelo ugajalo, saj se je naslednjič odpravila snemat k njim domov. »Drugič sem snemala njihove pesmi pri njih, v vasi Poljšica. Živijo v veliki, solidni hiši. Toda vso družino smo dobili na polju pri delu, ki so ga prekinili, da bi nam zapeli.« (Linjova 1958: 318.)

Glede na število zapisanega gradiva je bilo pomembno tudi potovanje Linjove v Belo krajino. V svojem poročilu je precej podrobno opisala popotovanje, vtise o tej pokrajini in o življenju ljudi. Še posebej so jo prevzele življenjske usode ljudi, ki so zaradi težkih razmer odšli za zaslužkom v Ameriko. Večkrat opiše trpljenje žena, ki so ostale doma same, vendar pa precej skromno poroča o svojem delu in samih snemanjih.

Na to potovanje se je Linjova odpravila na pobudo nekaterih znancev iz Bele krajine, zlasti Ivana Rakovca, mladega poštnege uradnika, s katerim se je seznanila v Ljubljani. Linjova na kratko opiše svojo pot do Bele krajine: »Iz Ljubljane smo prispeli po železnici do postaje Rudolfsvert,⁴ od tam pa smo se šest ur vozili v poštni kočiji do Črnomlja. Tam sem se seznanila z zelo simpatično učiteljico ljudske šole iz vasi Vinica, Leopoldino Bavdek. Tudi ona je rada pela ljudske pesmi Kranjske in zbiralala starinske vezenine. Takoj sva našli skupno zanimanje.« (Linjova 1958: 318.)

Po zapisih Linjove je prvo snemanje v Beli krajini potekalo v Vinici, kjer sta ga pripravila Leopoldina Bavdek in Franjo Lovšin. Iz poročila Linjove lahko razberemo, da so se po prihodu v Črnomelj in s seznanitvijo z Bavdkovo kmalu odpravili naprej v Vinico. »Skupaj z njo smo se odpravili, potem ko smo najeli njej znanega izvoščka, v Vinico, kjer živi starejši učitelj Franjo Lovšin, energičen, nadarjen človek, ki je priljubljen med ljudmi. Po njihovi zaslugi in z njihovo pomočjo

4 Novo mesto.

sem posnela kakih 30 pesmi.« (Linjova 1958: 318.) Bavdkova se prvega snemanja spominja drugače:⁵

Leta 1913 v mesecu septembru me je poštar g. Otoničar, ki je že dolgo pokojni, poklical v Črnomelj, češ da se je pripeljala tja neka ruska folkloristinja, da bi fonografirala naše pesmi, pa ji ne zna nihče ničesar pomagati. Sedla sem na kolo in se odpeljala v mraku v Črnomelj, kamor se je peljal z menoj moj brat Stanko, ki je še danes živ. Gospa Lineva je ložirala v hotelu Lackner, kamor sva z bratom pripeljala družbo mladih ljudi, pevcev, ki sva jih nabrala po mestu in smo skupno zapeli več pesmi, ki jih je gospa fonografirala. (A-ISN m 1956, št. 183.)

Naslednji kraj snemanja je bila vas Adlešiči, podrobnosti pa so spet precej nejasne. Linjova poroča, da je v Vinici spoznala mladega pravnika Jura Adlešiča, ki jo je spremljal v njegovo rodno vas Adlešiči in tam organiziral snemanje. Linjova se tega na kratko spominja: »V isti vasi sem srečala dr. Adlešiča, ki je bil po rodu iz vasi Adlešiči in on je nenavadno hitro in energično pripravil tam snemanje, zbral veliko skupino mladine, najprej deklet, potem pa še fantov.« (Linjova 1958: 318.) Bavdkova se snemanja v Adlešičih spominja drugače: »Drugo jutro sem peljala gospo v Adlešiče k župniku Šašlju, ki je bil priznan in spoštovan folklorist. Pozval je v župnišče veliko deklet, ki so zapele dosti pesmi, med njimi tudi Krésnice, ako se morda ne motim.« (A-ISN m 1956, št. 183.)

Usoda posnetkov

Kje in kako so bili shranjeni voščeni valji Linjove pred letom 1930, ni povsem jasno, vsekakor pa se je okoli leta 1930 celotna zvočna zbirka nahajala v moskovskem Centralnem muzeju narodopisja, od katerega jo je med letoma 1931 in 1935 prevzel novoustanovljeni Fonogramski arhiv Folklorne sekcije Inštituta za antropologijo, etnografijo in arheologijo Akademije znanosti Sovjetske zveze. Vodja Fonogramskega arhiva E. V. Gippius v članku leta 1936, ki mu je dodan popis vseh zvočnih zbirk, poroča, da je bila prevzeta zbirka Linjove v »neverjetno zanemarjenem stanju, pomešana z nedokumentiranimi in razbitimi valji vseh mogočih drugih zbirk« (Gippius 1936: 406), poleg tega pa je bila tudi slabo popisana in dokumentirana ter ni imela priloženih besedil posnetih pesmi. Zvočna zbirka sicer obsega »593 valjev s posnetki Rusov, Ukrajincev, Slovencev in Hrvatov«. Do leta 1935 je bila »zelo dragocena fonoteka Linjove« podrobno popisana in urejena, nedokumentiranih je ostalo samo še okoli 20 valjev izmed 593. Iz njene bogate zvočne zbirke, »največje in najbolj resne zbirke predrevolucionarnih zapisov ruskih kmečkih pesmi«, je bilo do leta 1935 objavljenih le 47 zapisov, čeprav jih je »zapisala okoli tisoč« (Gippius 1936: 406). V priloženem popisu je navedeno, da je Linjova posnela 107 valjev s slovenskimi in 9 s hrvaškimi pesmimi, ki jih zdaj hranijo v arhivu.

Podrobnejšo sliko o »na Kranjskem« zapisanem gradivu navaja nekaj let kasneje v svojem članku Karska:

5 Verjetno je, da se L. Bavdkova ni več dobro spominjala davnega snemanja Linjove, še posebej, ker je tudi kasneje pomagala različnim raziskovalcem pri raziskavah ljudske glasbe in druge ljudske kulture v Beli krajini. Nenavadno je namreč, da ne omenja Jura Adlešiča, za katerega tudi iz drugih virov zagotovo vemo, da je pomagal Linjovi pri snemanjih v Beli krajini. Zato je morda bolje zaupati zapiskom Linjove, kjer pa je tudi občasno zaslediti nejasnosti in manjše napake.

Posebno zanimiva so južnoslovanska dela Linjove. Dvainštirideset fonografskih posnetkov slovenskih ljudskih pesmi in osem posnetkov hrvaških ljudskih pesmi nam skoraj v vseh primerih ohranja tudi melodijske pesmi in značilnosti njihove zborovske izvedbe. V rokopisnem arhivu Linjove se je ohranilo 73 besedil teh pesmi (od tega 50 slovenskih in 23 hrvaških), ki so jih očitno zapisali prostovoljni pomočniki zbirateljice na terenu. (Karska 1958: 308.)

Karska se je v proučevanje popotovanja Linjove na Kranjsko precej poglobila, poleg tega pa je poznala tudi rokopisni osnutek predavanja Linjove o bivanju pri nas. Žal pa Karska navaja le tisto gradivo, ki se je do leta 1958 ohranilo, in ne vsega, kar je Linjova zapisala. Vsekakor pa je tega gradiva precej manj, kot je navedeno v popisu leta 1936. Morda je bilo v popis leta 1936 pomotoma med slovensko in hrvaško vključeno tudi gradivo iz Slovaške, kakor navajajo nekateri viri, ali pa so se mnogi voščeni valji med 2. svetovno vojno izgubili in poškodovani. Več o tem bo verjetno mogoče izvedeti šele ob natančnem pregledu izvorne zvočne zbirke Linjove iz leta 1913 in vse pripadajoče dokumentacije.

Sklep

Zbirateljsko delo Linjove na Kranjskem leta 1913 zaradi političnih razlogov ni bilo preprosto. Brez pomoči »domoljubno razpoloženih slovenskih izobražencev«, ki so ji pomagali organizirati srečanja z ljudskimi pevci, njeno delo verjetno ne bi bilo tako uspešno. Zato se je Linjova v Ljubljani seznanila z uveljavljenim glasbenikom Matejem Hubadom, na Bledu z družino pokojnega Ljudevita Jenka in duhovnikom Franom Zabretom, v Črnomlju in Vinici s pravnikom Jurom Adlešičem ter z učiteljema Franjem Lovšinom in Leopoldino Bavdek. Ti »novi prijatelji« niso le sodelovali pri organizaciji snemanj, pač pa so v precejšnji meri pripomogli tudi pri načrtovanju smeri potovanja Linjove ter izboru pevcev in posnetega gradiva.

Pri nas smo podrobneje o slovenski epizodi v življenju J. E. Linjove izvedeli leta 1958, ko je T. S. Karska objavila članek *O potovanju J. E. Linjove na Kranjsko poleti 1913* (Karska 1958). Ob pripravi tega članka je slovenska strokovna javnost prvič tudi izvedela za ohranjene zvočne posnetke ljudskih pesmi s Kranjske, ki jih je posnela Linjova, saj so Karska in sodelavci Inštituta ruske literature Puškinski dom Akademije znanosti ZSSR za pomoč prosili Slovensko akademijo znanosti in umetnosti (SAZU). Začeto dopisovanje je z obeh strani obetalo plodno sodelovanje pri proučevanju posnetega gradiva Linjove v Sloveniji in pri skupni objavi zapisov Linjove iz Kranjske, vendar pa do tega žal ni prišlo.

Zato imamo na Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU kljub dolgotrajnemu prizadevanju za pridobitev v Sloveniji posnetega zvočnega gradiva Linjove še vedno le vzorec tega gradiva; tj. leta 1956 na magnetofonski trak presnete štiri valje s šestimi pesmimi: *Pa ne bom se možila na visoke gore*, *Pobič sem star šele osemnajst let*, *Regiment po cesti gre*, *Jaz sem si pa eno zmišlu*, *Kranjski fantje smo mi*, *Ti Janez, ti, ti*. Zvočnemu gradivu ni bila priložena nobena tehnična dokumentacija, zato ni mogoče vedeti, s kakšno opremo in parametri so bili presnetki narejeni. Precej zanesljivo lahko sklepamo, da so bili valji predvajani na starem fonografu in presneti s pomočjo mikrofona na magnetofonski trak, saj je bil v času nastanka presnetkov to najpogostejši postopek presnemavanja. Takšen postopek presnemavanja valjev pa ne nudi vsega tistega, kar je

bilo posneto na izvorniku in bi bilo mogoče z njega reproducirati s sodobnejšo opremo. Tako imamo Slovenci žal iz razmeroma velike zbirke na Kranjskem posnetega gradiva Linjove le majhen vzorec gradiva, ki pa tudi po tehnični plati ne nudi veliko možnosti za znanstveno raziskavo.

Literatura in viri

- A-ISN (= Arhiv Inštituta za Slovensko narodopisje na Inštitutu za Slovensko narodopisje. ZRC SAZU), mapa 1956, št. 183. Pismo L. Bavdkove I. Grafenauerju z dne 30. 7. 1956.
- ANDREIS, Josip (ur.), 1963: Lineva. *Muzička enciklopedija*, 2. Zagreb: Jugoslavenski Leksikografski zavod. 109.
- BAILEY, James, LOBANOV, Mikhail, 1999: A Collection of Translations of Russian Folk Songs: E. E. Lineva's Visit to America (1892–1896). *SEefa Journal* 4(2). 24–34. <http://www.virginia.edu/slavic/seefa/LINEVART.htm>, 2. 8. 2005.
- GIPPIUS, Jevgenij V., 1936: Fonogramm-arhiv Fol'klornoj sekcii Instituta antropologii, ètnografii i arheologii Akademii Nauk SSSR. *Sovetskij fol'klor* 4–5. 405–413.
- KANN - NOVIKOVA, Elisaveta I., 1952: *Sobirateľ'nica russkih narodnyh pesen Evgenija Lineva*. Moskva: Gosudarstvennoe muzykaľ'noe izdatel'stvo.
- KARSKA, Tatjana S. (Karskaja, Tat'jana S.), 1958: O poezdke E. E. Linevoj v Krajnu letom 1913 goda. *Russkij fol'klor* 3. 308–312.
- KUNEJ, Drago, 2008: *Fonograf je doospel! Prvi zvočni zapisi slovenske ljudske glasbe*. Ljubljana: Založba ZRC (Zbirka Folkloristika), Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- LINJOVA, Jevgenija E. (Lineva, Evgenija È.), 1958: Poezdka v Krajnu letom 1913 g. *Russkij fol'lor* 3. 313–320.
- MYERS, Helen, 2006: Russia and Ukraine. *Ethnomusicology*, 51, 3: History to 1945: Southern and eastern Europe. *Grove Music Online*. <http://nukweb.nuk.uni-lj.si:2151>, 12. 2. 2006.
- PROHOROV, A. M. (ur.), 1954: Lineva Evgenija Eduardovna. *Bol'saja sovetskaja ènciklopedija*, vtoroe izdanie, t. 25. Moskva: Gosudarstvennoe nauènoe izdatel'stvo »Bol'saja sovetskaja ènciklopedija«. 144.